

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS
DREJTORIA E PËRGJITHSHME E POLITIKAVE PARAUNIVERSITARE

Rruga: "Durrësit", Nr. 23, AL- 1001, Tiranë - SHQIPËRI

www.mash.gov.al

Tel: 00 355 4 225 987; Fax: 00 355 4 225678

Nr. 4414 / 8 Prot

Dh. 24. 07. 2009

ARSIMI PROFESIONAL

PROGRAMI I LËNDËS

"HISTORI E QYTETËRIMIT BOTËROR" PËR KLASËN E 10

MIRATOI

MINISTRI

FATOS BEJA

TIRANË, 2009

ministra e arsimit dhe shkencës
ministra e së nesërmes

INSTITUTI I KURIKULËS DHE I TRAJNIMIT

ARSIMI PROFESIONAL

PROGRAMI I LËNDËS: HISTORI E QYTETËRIMIT BOTËROR

KLASA 10

TIRANË, DHJETOR, 2008

Per J. P. ...

Programi “Historia e qytetërimit botëror”, studion tërë aspektet e jetës shoqërore si shteti, ligji, zhvillimin ekonomik, shoqëria, kultura materiale dhe shpirtërore, si dhe veprimtaritë e jetës së përditshme, duke vendosur një raport të barabartë midis këtyre fushave të jetës

Programi “Historia e qytetërimit botëror”, që zhvillohet në klasën 10 të arsimit profesional, trajton qytetërimet në periudhën antike, mesjetare, moderne dhe bashkëkohore, si dhe ngjarjet historike në vazhdimësi kronologjike, duke argumentuar lidhjen e brendshme e të jashtme midis periudhave dhe shoqërive të ndryshme.

Programi “Historia e qytetërimit botëror” synon që të krijojë te nxënës-i/ja bindjen se qytetërimi i sotëm është një vazhdimësi progresive e qytetërimit të hershëm, pra e sotmja e ka burimin tek e kaluara dhe është e lidhur me të.

Ruajtja e kronologjisë zbaton kriterin shkencor të zhvillimit të ngjarjeve mbi lidhjen shkak – pasojë dhe vazhdimësinë progresive të rrjedhës historike.

Trajtesa tematike e historisë së qytetërimit botëror, shpreh natyrën përzgjedhëse të programit, i cili nuk ka si qëllim të mbulojë gjithë ngjarjet e historisë botërore, gjë që do të sillte një ngarkesë të panevojshme për nxënësin, por të trajtojë problemet thelbësore, modelet historike që përbëjnë rrënjët e qytetërimit të sotëm. Trajtesa tematike ka pasur parasysh dhe vendosjen e një balance historike mes kontributeve të shoqërive në lindjen dhe zhvillimin e qytetërimit botëror, duke shprehur vlerat e tyre në një këndvështrim të barabartë.

Ky program e ndihmon nxënësin që të kuptojë më mirë realitetin e sotëm dhe ngjarjet aktuale që ndodhin, t’i analizojë ato në mënyrë kritike, duke bërë lidhjen e së sotmes me të shkuarën historike dhe me perspektivat e së ardhmes.

Programi “Historia e qytetërimit botëror” për klasën e 10 të shkollave profesionale

Historia, si një shkencë humane, është thelbësore në zhvillimin e qytetarëve, të cilët i kuptojnë çështjet aktuale me zgjuarsinë dhe mprehtësinë e fituar nga përvojat e së shkuarës.

Mungesa e njohurive mbi të kaluarën rrezikon të çojë në harresë dhe humbje të identitetit, duke na bërë të paaftë për të kuptuar zhvillimet e tashme dhe ato që do të ndodhin në të ardhmen. Pa historinë, shoqëria njerëzore do ta kishte të vështirë t’u përgjigjej pyetjeve të tilla si: si ka qenë, ku ka ndodhur, si ka ndryshuar, si është zhvilluar në hapësirë dhe kohë, cilat janë vlerat e saj thelbësore, cilat vendime të së shkuarës ndikojnë në zhvillimet aktuale.

Studimi i historisë i ndihmon nxënësit të zhvillojnë një ndjenjë humanizmi të gjerë, të kuptojnë zhvillimin e personalitetit të tyre, mënyrën si ata ngjasojnë dhe diferencohen nga të tjerët në raport me kohën dhe hapësirën, të dallojnë diferencën midis supozimit dhe faktit, të kuptojnë kompleksitetin e çështjes historike, të mos besojnë në përgjigjen e paargumentuar dhe të respektojnë përpikërinë e burimeve historike, duke shmangur analogjinë false, të njohin abuzimet nga “mësimet” historike, të peshojnë pasojat që vijnë nga to si dhe të marrin parasysh se padija për të shkuarën na bën të “burgosurit” e saj.

Një kuptim i thellë dhe i gjerë i historisë, pasuron përvojën personale të nxënësve, pasi i mëson ata të luajnë rolin e tyre në jetë dhe shoqëri, si ruajtës të parimeve të një shoqërie demokratike, si trashëgimtarë të shumë kulturave dhe si anëtarë të një bote ekonomikisht të ndërvarur dhe me kultura të ndryshme që jetojnë në harmoni, duke respektuar identitetin e njëra-tjetrës.

1. SYNIMI I LËNDËS

Lënda “Historia e qytetërimit botëror” synon:

të gjithë nxënësit të përgatiten për të qenë qytetarë të informuar të botës, të aftë për të ndërvepruar me individë dhe grupe individësh të kulturave të ndryshme, për të njohur të kaluarën, për të kuptuar ndërveprimin e saj me të sotmen dhe me perspektivat e së ardhmes, duke nxënë, analizuar dhe menduar në mënyrë kritike.

2. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHËM

- Të përshkruajë momentet më kulmore të zhvillimit të shoqërisë, nëpërmjet një trajtimi kronologjik tematik.
- Të përshkruajë përvojën historike të shoqërisë, për të kuptuar më mirë nxënësit jetën aktuale dhe për të qenë të aftë të projektojnë të ardhmen, duke nxitur tek ata të menduarin në mënyrë kritike.
- Të interpretojë shoqërinë njerëzore në të kaluarën, për të kuptuar nxënësit të sotmen dhe ndikimin e tyre në zhvillimet historike të së ardhmes.
- Të zhvillojë te nxënësit aftësitë për të kuptuar perspektivat e ndryshimeve historike, në një botë në ndryshim.
- Të interpretojë efektin e kohës, të vazhdimësisë dhe të ndryshimit në marrëdhëniet historike dhe rolin e tyre në perspektivat e së ardhmes.
- Të edukojë nxënësit me ndenjen e mirëkuptimit dhe të besimit të ndërsjellë midis popujve, nëpërmjet studimit të kulturës, të shkëmbimeve të shumanshme dhe të trashëgimisë.
- Të argumentojë vlerat e trashëgimisë historike, duke e vlerësuar këtë trashëgimi si pjesë të përcaktimit të identitetit të një populli.
- Të tregojë lidhjen e vlerave pozitive si: toleranca dhe respektimi i dallimeve ndërmjet kulturave të ndryshme, përmes studimit të historisë.
- Të zhvillojë, përmes studimit të historisë, aftësitë qytetare, të cilat kontribuojnë në rritjen e tyre personale si individë, në përgatitjen e tyre për në jetë, në punë dhe në shoqëri.
- Të përcaktojë detyrimet dhe përgjegjësitë në kuadrin e shtetit ligjor, të mbrojtjes së të drejtave dhe të lirive të individit, nëpërmjet pajisjes me kulturë të plotë demokratike.

3. OBJEKTIVA SIPAS LINJAVE DHE NËNLINJAVE

KLASA e 10-të

36 javë x 1 orë = 36 orë

HISTORIA E QYTETËRIMIT BOTËROR

Linja 1

Qytetërimet botërore në antikitet

Përshkrimi i linjës

Kjo linjë do t'i prezantojë nxënës/it-es kuptimin dhe vlerat që ka historia, si një tërësi ngjarjesh e personazhesh, që merr vlerën e shkencës humane kur ndërtohet mbi bazën e shumëllojshmërisë së burimeve historike, duke ruajtur linjën kronologjike. Nëpërmjet kësaj linje, nxënës/i-ja do të kuptojë dhe analizojë ngjarjet historike, në lidhjet e tyre shkak pasojë. Linja do të përshkruajë tiparet ekonomike shoqërore, politike, kulturore si materiale ashtu dhe shpirtërore, si dhe mënyrat e jetesës e të zhvillimit të qytetërimeve në antikitet. Nëpërmjet njohurive të mara në këtë linjë, nxënësit i krijohet mundësia të shpjegojë zhvillimet e qytetërimeve në antikitet, duke kuptuar lidhjen midis këtyre qytetërimeve dhe vazhdimësinë e tyre në të ardhmen.

Orë të sugjeruara¹ 5

Nënlinja	Përmbajtje e sugjeruar ²	Objektiva
----------	-------------------------------------	-----------

¹ Orë të sugjeruara janë orët e planifikuara nga specialistët për zhvillimin e linjës. Shuma totale e orëve të linjave duhet të jetë sa numri i plotë i orëve në planin mësimor për këtë lëndë. Quhen të sugjeruara, sepse i jepet liri zbatuesit të programit (mësuesit), që të shtojë ose të pakësojë numrin e sugjeruar të orëve në masën 10%, sipas nevojave të klasës.

² Përmbajtje të sugjeruara janë çështje mësimore të rekomanduara nga specialistët, për të orientuar hartuesit e tekstit të lëndës, në zbatimin e objektivave lëndorë. Quhen të sugjeruara, pasi hartuesit e tekstit mund të zgjedhin ose të zgjerojnë hapësirën e çështjeve mësimore të sugjeruara, por ata duhet të zbatojnë me rreptësi përmbajtjen e objektivave të nënlinjave.

<p>Hyrje në histori.</p>	<p><i>Kuptimi për historinë dhe periodizim i saj</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Historia si shkencë humane, historia e shoqërisë njerëzore, nga fillimet e saj deri sot, zinxhir i lidhur fenomenesh, të formuara nga veprimet shkak-pasojë, historia mësuese e jetës. ▪ Organizimi kronologjik i historisë. 	<p>Në përfundim të klasës së 10-të nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> konceptet historike kyçe: histori, periodizim, kohë, fakt, kalendar, vendndodhje, hartë historike; ▪ <u>të përshkruajë</u> kuptimin e historisë, duke e vlerësuar atë si një shkencë humane; ▪ <u>të tregojë</u> ngjarjet historike, në lidhjet e tyre shkak – pasojë; ▪ <u>të përcaktojë</u> rëndësinë e të mësuarit të historisë, nëpërmjet shprehjes “historia, mësuese e jetës”; ▪ <u>të përcaktojë</u> periudhat historike: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Parahistori, ✓ Histori, ✓ Antikitët, ✓ Mesjetë, ✓ Moderne (moderne e hershme 1500 – 1815 dhe moderne 1815 – 1945 ✓ Bashkëkohore 1945 – sot ; ▪ <u>të ndërtojë</u> linjën e kohës, duke vendosur në të periudhat historike; ▪ <u>të krijojë</u> një tabelë kronologjike të periudhave historike, duke e pasuruar atë, në vazhdimësi, me informacionin e ri, për çdo orë mësimore;
<p>Qytetërimet Në luginat lumore dhe në brigjet e deteve të Mesdheut (mijëvjeçari IV pr. K. – shek. V ps. K.)</p>	<p><i>Lindja e qytetërimeve në antikitet:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Koncepti i qytetërimit, njohja e hartës së luginave lumore dhe brigjeve të detit Mesdhe, ku u zhvilluan qytetërimet në antikitet. ▪ Veçoritë e zhvillimeve ekonomike në Mesopotami, Egjipt, Greqi dhe Romë. 	<p>Në përfundim të klasës së 10-të nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> konceptet historike kyçe: qytetërim, mbeturina lumore, shpikje, shkrimi, politeizmi, piramida, mumie, barbarë, koloseumi, popuj të detit, qytet-shtet, koloni, oligarki, demokraci, tirani, patrikë, plebenj, skllavopronarë, gladiator, perandori, letërsi, filozofi, art, arkitekturë, krishterim; ▪ <u>të identifikojë</u> rolin e figurave historike kryesore në Greqi dhe Romë, si, p. sh.: Homeri, Perikliu, Jul Çezari, Krishti; ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë vendosjen dhe shtrirjen e qytetërimeve në antikitet. (Mesopotami, Egjipt, Greqi dhe Romë) ▪ <u>të shpjegojë</u> tiparet ekonomike të qytetërimeve në luginat e lumenjve (Mesopotami, Egjipt); ▪ <u>të shpjegojë</u> tiparet ekonomike të qytetërimeve në brigjet e deteve të Mesdheut (Greqi dhe Romë)

	<p>Zhvillimet politike në Greqi dhe Romën e lashtë</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Evolucionin politik i qytet-shteteve greke: nga mbretëria në republikën oligarkike, demokratike dhe tirani. ▪ Evolucionin politik i Romës, nga monarkia në republikë dhe perandori. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> evolucionin politik të qytet – shteteve greke të Athinës dhe të Spartës; ▪ <u>të shpjegojë</u> tiparet e demokracisë antike dhe ndikimin e saj në qytetërimet e mëvonshme; ▪ <u>të përshkruajë</u> evolucionin politik të Romës; ▪ <u>të përcaktojë</u> të drejtën romake si një prej legjislacioneve më të rëndësishme të jurisprudencës botërore; ▪ <u>të krahasojë</u> evolucionin politik të institucioneve greke dhe romake.
	<p>Kultura materiale dhe shpirtërore në qytetërimet antike.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kultura, shkrimi dhe besimi në qytetërimet e Mesopotamisë dhe të Egjiptit. ▪ Tiparet e artit, të kulturës, shkencës dhe të arsimit në qytetërimin grek e romak. ▪ Përshkrimi i jetës së përditshme, si: veshja, ushqimi, mobilimi i shtëpive, martesat, zakonet etj, në qytetërimet antike. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> tipare të kulturës materiale e shpirtërore të qytetërimeve në Mesopotami dhe në Egjipt; ▪ <u>të përcaktojë</u> ku lindi shkrimi dhe identifikojë llojet e tij, duke shpjeguar rëndësinë që ai pati në qytetërimet antike dhe në zhvillimin e shoqërisë njerëzore. ▪ <u>të shpjegojë</u> tiparet e artit, të kulturës, të shkencës dhe të arsimit në qytetërimin grek e atë romak. ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë përhapjen e qytetërimit grek e romak, duke listuar rrugët e përhapjes; ▪ <u>të evidentojë</u> nëpërmjet ilustrimeve elemente të jetës së përditshme në qytetërimet antike; ▪ <u>të tregojë</u> veçoritë e besimit pagan në antikitet; ▪ <u>të përshkruajë</u> kushtet e lindjes së krishterimit, duke shpjeguar rrethanat historike të kalimit nga besimi pagan në atë të krishterë dhe shndërrimin e krishterimit në fe zyrtare.

Linja 2

Qytetërimet botërore në mesjetë.(400 ps. k.– 1450)

Përshkrimi i linjës

Kjo linjë ka për qëllim të shpjegojë dhe analizojë etapat kryesore nëpër të cilat ka kaluar zhvillimi i shoqërisë mesjetare dhe qytetërimet në mesjetë; do të krahasojë mënyrën e organizimit të jetës ekonomike, politike, materiale dhe shpirtërore, të këtyre qytetërimeve për të kuptuar lidhjen midis këtyre qytetërimeve dhe vazhdimësinë e tyre në të ardhmen. Në këtë linjë nxënës/i-ja do të kuptojë dhe shpjegojë kalimin nga qytetërimet në lashtësi në qytetërimet mesjetare, duke analizuar lidhjen ndërmjet këtyre

qytetërimeve. Nëpërmjet kësaj linje nxënës/i-ja do të kuptojë se qytetërimi mesjetar është pararendës i qytetërimit modern.

Orë të sugjeruara: 9

Nënlinja	Përmbajtje e sugjeruar	Objektiva
<p>Qytetërimet botërore në mesjetën e viteve 400 ps.K. – 1450 ps. K.</p>	<p>Qytetërimi bizantin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Perandoria Bizantine vazhdim i qytetërimi greko - romak. ▪ Ardhja e sllavëve në territoret Bizantine, tiparet e reja të qytetërimit bizantin. ▪ Përçarja e kishës së krishterë. ▪ Tiparet e organizimit shtetëror në qytetërimin bizantin, Kodi i Justinianit e vlerat e tij. ▪ Momentet e lulëzimit të Perandorisë Bizantine. 	<p>Në përfundim të klasës së 10-të nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përdorë saktë termat dhe konceptet kyçe historike, si: trashëgimi greko-romake, ndarja e kishës, katolicizëm, ortodoksi, kod, islam, Allahu, kalifat, kalif, mysliman, feudalizëm, feud fisnikëri, vasalitet, bujkrobëri, vasal, detyrim, qytet, luks, konflikte, shtet-kombëtar, Karta e Madhe e Lirive, parlamentarizëm, monarki absolute, monarki e kufizuar, republikë, emancipim, sistem feudal-ushtarak, sulltan, spahi, timar, krahina të vetëqeverisura, jeniçer; ▪ të vlerësojë rolin e figurave historike kryesore në këtë periudhë, si, p. sh.: Justiniani, Muhamedi, Omar Khajani, Henriku IV; ▪ të përcaktojë në hartë lëvizjet e sllavëve në Ballkan e Bizant; ▪ të përcaktojë në hartë shtrirjen e Perandorisë Bizantine. ▪ të përshkruajë tiparet e organizimit ekonomik dhe shoqëror të qytetërimit bizantin; ▪ të shpjegojë shkaqet e ndarjes së kishës së krishterë; ▪ të analizojë tiparet e organizimit shtetëror të Perandorisë Bizantine; ▪ të shpjegojë karakterin dhe rolin e kodit të Justinianit në zhvillimet ekonomike, shoqërore e politike në Bizant;
	<p>Qytetërimi arab:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tiparet e qytetërimit arab, organizimi shoqëror, ekonomik dhe kulturor. ▪ Organizimi shtetëror: Kalifati. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ të tregojë tiparet e qytetërimit arab; ▪ të përshkruajë kushtet historike të lindjes së besimit islam, përhapjen dhe veçoritë e tij; ▪ të tregojë në hartë fazat e shtrirjes së Kalifatit Arab; ▪ të shpjegojë tiparet e organizimit shtetëror të Kalifatit Arab.

<p><i>Evolucion i qytetërimeve mesjetare në vitet 1000 – 1450:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tiparet themelore të sistemit feudal: <ul style="list-style-type: none"> ✓ feud ✓ aristokracia, ✓ vasaliteti, ✓ bujkrobëria. ▪ Lindja e qyteteve, zhvillimi i tregtisë, ndryshime në strukturën shoqërore dhe në mënyrën e jetesës. ▪ Procesi i lindjes së shteteve kombëtare në Evropën Perëndimore: nga copëtimi feudal te mbretëritë e përqendruara. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> tiparet themelore të sistemit feudal; ▪ <u>të evidentojë</u> ndryshimet që solli feudalizmi në jetën ekonomike dhe shoqërore; ▪ <u>të përshkruajë</u> lindjen e qyteteve dhe zhvillimin e tregtisë në Evropën mesjetare; ▪ <u>të përshkruajë</u> strukturën shoqërore dhe mënyrat e jetesës në Evropën mesjetare; ▪ <u>të tregojë</u> në hartën politike të Evropës shtetet – kombëtare të periudhës mesjetare; ▪ <u>të përshkruajë</u> rrugën e kalimit nga copëtimi feudal në shtete – kombëtare; ▪ <u>të identifikojë</u> rolin e fesë në jetën politike të Evropës Perëndimore;
<p><i>Mbretëria e Anglisë – atdheu i parlamentarizmit:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Marrëdhëniet midis mbretit dhe lordëve në Angli. ▪ Lindja e parlamentarizmit në Angli dhe ndikimi i tij në zhvillimet e mëvonshme historike. ▪ Karta e Madhe e Lirive, si fillesë historike e monarkisë kushtetuese. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> marrëdhëniet midis lordëve dhe mbretit në Angli, duke shpjeguar shkaqet e këtyre marrëdhënieve; ▪ <u>të analizojë</u> rolin e parlamentit anglez, në zhvillimet e mëvonshme historike; ▪ <u>të përshkruajë</u> përmbajtjen e Kartës së Madhe të Lirive; ▪ <u>të përcaktojë</u> karakterin e Kartës së Madhe të Lirive, si fillesë historike e monarkisë kushtetuese;
<p><i>Monarkia franceze – model i absolutizmit:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Copëtimi feudal në Francë. ▪ Konflikti midis feudalëve dhe mbretit; ▪ Hapat e forcimit të monarkisë franceze, karakteri i absolutizmit francez. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> tiparet e organizimit politiko-shoqëror në Francë duke evidentuar dukurinë e copëtimit feudal; ▪ <u>të shpjegojë</u> marrëdhëniet hierarkike midis feudalëve dhe mbretërve në Francë; ▪ <u>të përshkruajë</u> etapat e zhvillimit të monarkisë franceze, duke evidentuar karakterin e absolutizmit francez.

	<p>Perandoria Osmane – perandori ndërkontinentale:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Etapat e zgjerimit të Perandorisë Osmane. ▪ Organizimi politik, ekonomik dhe shoqëror i Perandorisë Osmane. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të tregojë</u> kushtet historike të formimit të Perandorisë Osmane; ▪ <u>të përshkruajë</u> rrugën e krijimit të shtetit osman; ▪ <u>të tregojë</u> organizimin shoqëror dhe ekonomik të Perandorisë Osmane. ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë shtrirjen e Perandorisë Osmane sipas periudhave të zhvillimit të saj;
	<p>Kultura materiale dhe shpirtërore në qytetërimin mesjetar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zhvillimi i arsimit, i artit dhe i kulturës. ▪ Besimi në mesjetë. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> tiparet e zhvillimit të artit, të kulturës dhe të arsimit në qytetërimin arab; ▪ <u>të përshkruajë</u> tiparet e zhvillimit të artit, të kulturës dhe të arsimit në qytetërimin perëndimor; ▪ <u>të shpjegojë</u> rolin e fesë në qytetërimin mesjetar; ▪ <u>të krahasojë</u> prirjet e zhvillimit të artit, të kulturës dhe të arsimit në qytetërimin arab me ato në qytetërimin perëndimor; ▪ <u>të vlerësojë</u> shkallën e përdorimit të njohurive, shprehive, aftësive dhe të qëndrimeve që zotëron nxënësi për tiparet ekonomike, politike dhe shoqërore të qytetërimin mesjetar.

Linja 3

Qytetërimet moderne. (1450 – 1945)

Përshkrimi i linjës

Kjo linjë do të prezantojë kthesën e madhe që mori qytetërimi evropian pas Zbulimeve të Mëdha Gjeografike. Kjo linjë ka për qëllim të pasqyrojë ndryshimet rrënjësore, që shkaktuan revolucionet politike, industriale dhe ideologjike në qytetërimin evropian dhe botëror, si dhe ndikimin e këtyre ndryshimeve në qytetërimin e mëvonshëm. Linja përfshin krijimin e shteteve nacionale në Ballkan, tronditjet dhe krizat e mëdha botërore që çuan në fillimin e luftërave botërore. Nëpërmjet kësaj linje nxënës/i-ja do të kuptojë, do të analizojë dhe do të gjykojë për shkaqet dhe pasojat e Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore. Kjo linjë i mëson nxënësve për përpjekjet e bëra për kapërcimin e krizave veçanërisht atyre ekonomike, si dhe krijon te ata bindjen se çdo konflikt rajonal apo me shtrirje më të gjerë sjell kosto negative për të ardhmen e shoqërisë.

Orë të sugjeruara 14

Nënlinja	Përmbajtje e sugjeruar	Objektiva
<p>Ndryshimet në qytetërimet botërore (1450-1650)</p>	<p><i>Nga qytetërimi mesjetar drejt qytetërimin modern:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lindja e Humanizmit. ▪ Rilindja, fryma e saj në art, kulturë, shkencë e në shoqëri. 	<p>Në përfundim të klasës së 10-të nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> konceptet historike kyçe: Humanizëm, Rilindje, “Bota e re”; ▪ <u>të evidentojë</u> kushtet historike që çuan në periudhën e Rilindjes evropiane; ▪ <u>të shpjegojë</u> ndryshimet e rëndësishme social- kulturore që ndodhën gjatë Rilindjes, duke përfshirë përparimet në teknologji, art, arkitekturë dhe në ide; ▪ <u>të vlerësojë</u> rolin e figurave kryesore historike në këtë periudhë, si, p. sh.: Papa Leoni, Brunelesko, Gutenbergu, Leonardo Da Vinçi, Mikelanxhelo Buonaroti, Shekspiri, Galileu dhe Koperniku;
	<p><i>Zbulimet e Mëdha Gjeografike:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Në kërkim të rrugëve të reja: zbulimet e mëdha gjeografike. ▪ Ndryshimet që sollën në qytetërimet, Zbulimet e Mëdha Gjeografike. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të shpjegojë</u> rrethanat që shkaktuan “Zbulimet e mëdha gjeografike”; ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë rrugën që përshkuan udhëtarët evropianë, në kërkim të botës së re; ▪ <u>të evidentojë</u> ndryshimet, që sollën zbulimet gjeografike në ekonomi; ▪ <u>të përshkruajë</u> kulturat e reja bujqësore që u këmbyen ndërmjet midis Evropës dhe “Botës së re” pas zbulimeve gjeografike; ▪ <u>të tregojë</u> lidhjen midis zbulimeve gjeografike dhe procesit të kolonializmit; ▪ <u>të përshkruajë</u> kolonializmit si parakusht i krijimit të perandorive botërore.

	<p>Reformacioni dhe kundër reformacioni:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Shkaqet e reformacionit, thelbi i doktrinës protestante të Luterit. ▪ Kundërreforma katolike dhe karakteri relativ i saj. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> konceptet historike kyçe: reformacion, kundër reformacion; ▪ <u>të përcaktojë</u> faktorët që sollën përçarjen në besimin e krishterë; ▪ <u>të shpjegojë</u> thelbin e doktrinës protestante të Luterit; ▪ <u>të analizojë</u> pasojat e reformacionit protestant në Evropë; ▪ <u>të shpjegojë</u> përmbajtjen dhe karakterin e koncilin të Trentës;
	<p>Perandoria Osmane dhe Evropa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zgjerimi i Perandorisë Osmane në territoret evropiane, përhapja e qytetërimit osman në ato territore. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë zgjerimin e Perandorisë Osmane; ▪ <u>të ilustrujë</u>, nëpërmjet shembujve, trashëgiminë e qytetërimit osman në art, kulturë, shkencë, ekonomi dhe në jetën e përditshme; ▪ <u>të analizojë</u> ndikimin që pati përhapja e qytetërimit osman në Evropë; ▪ <u>të evidentojë</u> faktorët që sollën ndërprerjen e ekspansionit osman në Evropë.
<p>Koha e ndryshimeve thelbësore (1650 - 1914)</p>	<p>Revolucionet politiko –sociale (Anglia, Franca):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Revolucioni anglez: prishja e ekuilibrit politik, shpallja e republikës, protektorati, restaurimi i monarkisë, revolucioni i lavdishëm. ▪ Revolucioni francez, fazat e tij dhe Deklarata mbi të “Drejtat e Njeriut dhe Qytetarit”. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> termat dhe konceptet historike kyçe: revolucion, hop, zhvillim i vrullshëm, protektorat, restaurim, kompromis, kushtetutë, liri, barazi, vëllazëri; ▪ <u>të përcaktojë</u> fazat e revolucionit anglez, duke shpjeguar evolucionin politik të tij; ▪ <u>të përshkruajë</u> përmbajtjen e Aktit mbi të Drejtat e Njeriut; ▪ <u>të shpjegojë</u> shkaqet e shpërthimit të Revolucionit në Francë, duke evidentuar ndikimin e iluminizmit në të; ▪ <u>të evidentojë</u> fazat e Revolucionit francez; ▪ <u>të shpjegojë</u> vlerat e Deklaratës mbi të “Drejtat e Njeriut dhe Qytetarit”, si bazë e demokracisë liberale në Francë;

	<p>Revolucionet industriale:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Revolucioni i Parë dhe i Dytë Industrial. ▪ Ndryshimet që sollën revolucionet në ekonomi dhe në mënyrën e jetesës. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> faktorët që paraprinë revolucionin e parë industrial; ▪ <u>të shpjegojë</u> ecurinë e revolucionit të parë industrial dhe pasojat sociale që ai pati në shoqëri; ▪ <u>të shpjegojë</u> lidhjen e Revolucionit të dytë industrial me zhvillimin e madhe të industrisë dhe urbanizimit;
	<p>Nacionalizmi dhe krijimi i shteteve kombëtare në Ballkan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nacionalizmi. ▪ Pranvera e popujve: lëvizjet kombëtare në Ballkan 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> konceptin historik: nacionalizëm; ▪ <u>të përshkruajë</u> nacionalizmin si ideologji të shek. XIX dhe ndikimin e tij në krijimin e shtetit gjerman dhe italian si dhe lëvizjet kombëtare në Ballkan; ▪ <u>të përshkruajë</u> lëvizjet kombëtare të popujve ballkanikë nën Perandorinë Osmane; ▪ <u>të paraqesë</u> skematikisht hartën e re të Ballkanit, duke përcaktuar në të shtetet e reja të krijuara në shek. XIX – XX. (Serbia, Greqia, Bullgaria, Rumania dhe Shqipëria)
<p>Periudha tronditjeve të mëdha (1914-1945)</p>	<p>Lufta e Parë Botërore. Trashëgimia e Luftës:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Shkaqet dhe preteksti për fillimin e luftës, problemet ekonomike, krijimi i aleancave ushtarake, fillimi i Luftës së Parë Botërore. ▪ Përfundimi i luftës, Konferenca e Paqes, karakteri dhe vendimet 	<p>Në përfundim të klasës së 10-të nxënës/i-ja :</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të shpjegojë</u> shkaqet që çuan në fillimin e Luftës I Botërore; ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë frontet kryesore në të cilat u zhvillua Lufta e Parë Botërore; ▪ <u>të tregojë</u> disa nga vendimet e Konferencës së Paqes; ▪ <u>të përcaktojë</u> ndryshimet në hartën e re politike të Evropës pas Luftës së Parë Botërore. ▪ <u>të evidentojë</u> pasojat ekonomike, sociale dhe psikologjike të Luftës së Parë Botërore.

	<p><i>Ekonomia dhe shoqëria në periudhën midis dy luftërave botërore:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sistemet ekonomike në periudhën midis dy luftërave botërore. ▪ Kriza e madhe ekonomike, tiparet dhe rrjedhojat e saj. ▪ Niveli i jetesës - tiparet e përbashkëta dhe të veçanta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> tiparet e sistemit ekonomik kapitalist dhe atij socialist; ▪ <u>të listojë</u> shkaqet e krizës së viteve 1929 – 1933, duke përfshirë: <ul style="list-style-type: none"> - stoqet në tregje, - falimentimin e bankave, - papunësinë; ▪ <u>të shpjegojë</u> politikat e ndryshme që ndërmorën Anglia, Franca dhe SHBA-të për të dalë nga kriza ekonomike: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Shteti i mirëqenies në Angli, ➤ Fronti Popullor në Francë, ➤ Marrëveshja e re (Kursi i ri i Rusveltit) në SHBA; ▪ <u>të shpjegojë</u> ndryshimet sociale e kulturore që pësoi shoqëria në periudhën midis dy luftërave botërore;
	<p><i>Sistemet politike në periudhën midis dy luftërave botërore:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Diktaturat e majta dhe të djathta. ▪ Fashizmi në Itali. ▪ Nazizmi në Gjermani. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përcaktojë</u> sistemet kryesore politike në vitet 1920 – 1939; ▪ <u>të analizojë</u> tiparet e sistemeve totalitare të majta dhe të djathta, duke bërë dallimet midis tyre; ▪ <u>të përshkruajë</u> kushtet historike të ardhjes në pushtet të Musolinit dhe të Hitlerit; ▪ <u>të shpjegojë</u> tiparet e politikës së jashtme të shteteve fashiste në Evropë (Itali, Gjermani);

	<p>Lufta e Dytë Botërore:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Shkaqet e Luftës së Dytë Botërore, zhvillimi, përfundimi i luftës. ▪ Trashëgimia e Luftës së Dytë Botërore. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të shpjegojë</u> shkaqet që çuan në fillimin e Luftës së Dytë Botërore; ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartë frontet kryesore të Luftës së Dytë Botërore; ▪ <u>të analizojë</u> trashëgiminë e Luftës së Dytë Botërore ; <ul style="list-style-type: none"> ➢ pasojat ekonomike, ➢ pasojat sociale, ➢ pasojat psikologjike; ▪ <u>të vlerësojë</u> shkallën e përdorimit të njohurive, të shprehive, të aftësive dhe të qëndrimeve, që zotëron nxënësi për ngjarjet historike të ndodhura gjatë periudhës moderne.
--	---	--

Linja 4

Qytetërimet bashkëkohore (1945 – sot)

Përshkrimi i linjës Kjo linjë ka për qëllim t'i njohë nxënësit me arsyet e Luftës së Ftohtë dhe të bipolarizimit të botës në përfundim të Luftës së Dytë Botërore, me zhvillimet politike, ekonomike e shoqërore të qytetërimeve nga vitet 1945 – 1985. Në këtë linjë nxënës/i-ja do të njihet me tiparet e shteteve ish komuniste në tranzicionin e tyre për në demokraci dhe me procesin e krijimit të Evropës së Bashkuar dhe zgjerimin e vazhdueshëm të saj.

Orë të sugjeruara 8

Nënlinja	Përmbajtje e sugjeruar	Objektiva
<p>Bota në periudhën 1945-1985</p>	<p><i>Përfundimi i Luftës së Dytë Botërore: Konferenca e Paqes (1945 – 1946):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Krijimi i OKB-së, arsyet dhe qëllimi i saj. ▪ Konferenca e Paqes: ndryshime dhe ngjashmëri me traktatin e Versajës. 	<p>Në përfundim të klasës së 10-të nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> termat dhe konceptet historike kyçe: Luftë e Ftohtë, perde e hekurt, superfuqi, bllok, denazistifikim, çmilitarizim, komitete për të drejtat e njeriut, garë armatimesh, ekonomi mikse (e përzier), globalizëm, hipi; ▪ <u>të shpjegojë</u> karakterin dhe qëllimet e OKB-së. ▪ <u>të tregojë</u> kushtet historike dhe pjesëmarrësit e Konferencës së Paqes; ▪ <u>të listojë</u> vendimet kryesore të saj, duke shpjeguar ndryshimet që ato sollën në botën e pasluftës.

<p>Lufta e Ftohtë:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Krijimi i dy kampeve, fillimi i Luftës së Ftohtë ▪ Veçoritë e dy superfuqive (SHBA dhe BRSS). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përshkruajë</u> fillimet e Luftës së Ftohtë, duke shpjeguar mënyrën e krijimit të dy blloqeve; ▪ <u>të listojë</u> veçoritë e politikave të brendshme dhe të jashtme të BRSS dhe SHBA; ▪ <u>të shpjegojë</u> ndikimin e këtyre politikave në botën gjatë Luftës së Ftohtë
<p>Ekonomia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rindërtimi ekonomik i Evropës pas Luftës II Botërore. ▪ Revolucioni i tretë industrial, ndikimi i tij në zhvillimet ekonomike shoqërore botërore. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të shpjegojë</u> karakteristikat e ekonomisë pas luftës; ▪ <u>të përshkruajë</u> rolin e programit të UNRRA-s dhe të Planit Marshall në rimëkëmbjen ekonomike të Evropës Perëndimore; ▪ <u>të përshkruajë</u> prirjet e revolucionit të tretë industrial (elektronik); ▪ <u>të listojë</u> rrjedhojat e revolucionit të tretë industrial në zhvillimet ekonomike e shoqërore të botës.
<p>Shoqëria, arti, kultura dhe arsimit në Evropën e viteve 1945 – 1985:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ndryshimet në strukturën shoqërore dhe në mënyrën e jetesës. ▪ Periudha e lëvizjeve për të drejtat e njeriut. ▪ Zhvillimet e reja në art, në kulturë, në shkencë dhe në arsim. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të tregojë</u> ndryshimet sociale, kulturore dhe në mënyrën e jetesës të shoqërisë evropiane në periudhën 1945 -1985; ▪ <u>të shpjegojë</u> arsyet e lëvizjes pacifiste dhe për të drejtat e njeriut në periudhën 1945-1985; ▪ <u>të përshkruajë</u> lëvizjen feministe në vitet 1945 – 1985, duke listuar disa nga arritjet e kësaj lëvizjeje; ▪ <u>të përshkruajë</u> lëvizjen e të rinjve në vitet '60 – '70, duke analizuar rrjedhojat e këtyre lëvizjeve; ▪ <u>të përshkruajë</u> lëvizjen e popullsisë me ngjyrë kundër diskriminimit racial, duke listuar disa nga arritjet e kësaj lëvizjeje në fushën e të drejtave të njeriut; ▪ <u>të shpjegojë</u> procesin e dekolonizimit në shkallë botërore dhe lindjen e shteteve të pavarura; ▪ <u>të tregojë</u> tiparet e reja që manifestoi arti, kultura, shkencë dhe arsimit në Evropën e viteve 1945 – 1985.

	<p><i>Fundi i Luftës së Ftohtë, fitorja e demokracisë liberale:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Shembja e murit të Berlinit dhe revolucionet demokratike në shtetet e Evropës Qendrore dhe Lindore. ▪ Problemet e shteteve ish-komuniste në periudhën e tranzicionit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të përdorë saktë</u> termat dhe konceptet historike kyçe: revolucion demokratik, tranzicion për në demokraci, integrim, zgjerim i BE-së, integrim rajonal; ▪ <u>të listojë</u> ngjarjet që shënuan përfundimin e Luftës së Ftohtë; ▪ <u>të shpjegojë</u> arsyet e dështimit të sistemeve komuniste në shtetet e Evropës Qendrore dhe Lindore; ▪ <u>të përcaktojë</u> në hartën politike të Evropës, ndryshimet territoriale të pas Luftës së Ftohtë; ▪ <u>të përshkruajë</u> tiparet e shteteve ish komuniste në tranzicionin e tyre për në demokraci;
	<p><i>Një Evropë e bashkuar:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bashkimi Evropian - hapat drejt integritimit. ▪ Zgjerimi i vazhdueshëm i Bashkimit Evropian. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>të listojë</u> hapat e ndërmarra gjatë procesit të integritimit – drejt një Evrope të Bashkuar; ▪ <u>të shpjegojë</u> rolin dhe rëndësinë e Evropës së Bashkuar; ▪ <u>të shpjegojë</u> procesin e zgjerimit të integritimit euro-atlantik në shtetet ish-komuniste të Evropës Qendrore dhe Lindore; ▪ <u>të shpjegojë</u> integritimin rajonal, si proces ndihmës i integritimit evropian. ▪ <u>të provojë</u> shkallën e përdorimit të njohurive, të shprehive, të aftësive dhe të qëndrimeve, që zotëron nxënësi për ngjarjet historike që nga viti 1945 e deri më sot.

4. KËRKESA TË HISTORISË NDAJ LËNDËVE TË TJERA

HISTORI	MATEMATIKË
Qytetërimet në antikitet dhe në mesjetë	
Historia dhe historianët	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përdorë numrat e shifrat romake për leximin dhe shkrimin e shekujve; ▪ të përdorë boshtin numerik për interpretimin e shkallës së kohës. (Vendos në boshtin numerik vitet para Krishtit dhe pas Krishtit.); ▪ të kryejë veprime matematikore në vlerë absolute, në funksion të llogaritjes së kohës. P.sh., përcakton sa kohë ka kaluar nga periudha e vendosjes së Republikës Romake. (viti 409 para K deri sot.)
HISTORI	GJUHË SHQIPE
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të interpretojë tekste dhe forma të ndryshme të komunikimit, përfshirë atë historik; ▪ të shprehë opinione, arsyeton, diskuton, argumenton dhe bën debate tërheqëse dhe argumentuese me tematikë historike; ▪ të shkruajë ese tregimtare, përshkruese dhe argumentuese me tematikë historike; ▪ të përzgjedhë informacionin e duhur historik në një vëllim të caktuar; ▪ të shfrytëzojë teknikat e duhura gjuhësore, për të shkruar një artikull historik; ▪ të shfrytëzojë rregullat e drejtshkrimit për shkrimin e një materiali historik; ▪ të lexojë dhe të interpretojë burime të ndryshme historike në dialektet gjuhësore.
HISTORI	TIK
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë simbolet për shkrimin e shekujve me shifra romake në kompjuter. ▪ të përdorë Word-processor-in për shkrimin e një materiali historik. ▪ të përdorë Power Point-in për prezantimin e një detyre në histori. ▪ të përdorë internetin për nxjerrjen e të dhënave për ngjarje dhe figura historike.
HISTORI	GJEOGRAFI
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të shfrytëzojë mjetet mësimore gjeografike si harta, globi dhe busulla për lokalizimin e territoreve ku kanë

	<p>lindur dhe janë zhvilluar ngjarjet historike;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të lexojë dhe të interpretojë harta të ndryshme historike dhe gjeografike; ▪ të orientohet në hapësirë nëpërmjet hartës dhe globit, për të lokalizuar një territor të caktuar me vlera historike; ▪ të përcaktojë në hartë vendndodhjen e qytetërimeve.
HISTORI	Qytetaria
Për të gjitha nënlinjat	<p>Nxënës/i-ja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ të përkufizojë dhe shpjegon konceptet liri, barazi, të drejta, ligj, komb, shtet, etni, demokraci dhe kushtetutë, për të shpjeguar zhvillimin historik të qytetërimeve; ▪ të analizojë dhe interpreton organizimin e familjes, të institucioneve dhe të shoqërisë, për të përcaktuar tiparet e jetës së përditshme përgjatë periudhave historike; ▪ të shpjegojë dhe analizon format e sistemeve të qeverisjes, për të shpjeguar organizimin shtetëror gjatë periudhave historike; ▪ të analizojë dhe interpreton besimet e ndryshme fetare (politeizmi, monoteizmi, krishterimi, islamizmi) për të shpjeguar rolin e fesë në histori.

5. KËRKESA PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Ky program është një dokument zyrtar, për zhvillimin e lëndës “Historia e qytetërimit botëror”.

Objektivat e programit

Objektivat e programit janë për të gjithë nxënësit. Kjo do të thotë se të gjithë nxënësve duhet t’u jepet mundësia që të nxënë, çka përshkruhet tek objektivat. Realizimi i objektivave në tema, kapituj e njësi dhe renditja e tyre është zgjedhje e lirë e zbatuesit të programit.

P.sh., le të marrim te “Historia e qytetërimit botëror, p.sh **objektivin:**

Nxënës/i-ja duhet të jetë i/e aftë “të ndërtojë linjën e kohës, duke vendosur në të periudhat historike dhe ngjarjet e rëndësishme historike”. Ky objektivi do të thotë se të gjithë nxënësve duhet t’u jepet mundësia të ushtrohen për ndërtimin e linjës së kohës dhe për vendosjen në këtë linjë të periudhave historike.

Orët mësimore

Programi “Historia e qytetërimit botëror”, për klasën e 10-të të shkollave profesionale, ka natyrë tematike-kronologjike dhe është strukturuar në linja dhe nënlinja,

që vijnë njëra pas tjetrës. Linja nënkupton tematika të gjera historike, ndërsa nënlinjat nënkuptojnë zbërthimin e këtyre tematikave (linjave) në kapituj (nënlinja).

Programi i historisë së qytetërimit botëror për **klasën e 10-të të shkollave profesionale** trajton **“Qytetërimet në antikitet, mesjetë, në periudhën moderne dhe bashkëkohore”**, që zhvillohen në **36 orë mësimore vjetore**, prej të cilave: **33 orë njohuri të reja dhe 3 orë rimarrje njohurish**.

Sasia e orëve mësimore për secilën linjë është rekomanduese. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës; ata janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shtesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën linjë. Domethënë, mësuesi mund të vendosë të përparojë më ngadalë, kur vë re se nxënësit e tij hasin vështirësi të veçanta në përmbushjen e objektivave të nënlinjës, por mund të ecë më shpejt, kur nxënësit e tij demonstronjë një përvetësim të kënaqshëm.

Në programin e lëndës “Historia e qytetërimit botëror” afërsisht **90%** e orëve mësimore totale janë për shtjellimin e njohurive të reja lëndore dhe **10%** e tyre janë për përpunim njohurish, nëpërmjet përsëritjeve dhe testeve.

Përpunimi i njohurive

Përpunimi i njohurive përfshin:

- përsëritjen brenda një kapitulli të njohurive bazë të tij (konceptet themelore);
- testimin e njohurive-bazë;
- integrimin e njohurive të reja të një kapitulli me njohuritë e kapitujve paraardhës;
- integrimin e njohurive të reja me njohuritë e lëndëve të tjera (ndonëse këto integrame do të përshkojnë zhvillimin e çdo ore mësimore, gjatë përpunimit atyre u duhet kushtuar kohë e posaçme);
- përsëritjen vjetore (pavarësisht nga ndarja në linja ose në kapituj, lënda duhet parë si një e tërë);
- testimin vjetor (nuk është i detyruar).

Në orët mësimore, që i përkasin përpunimit të njohurive, mësuesi zhvillon edhe tema me nismën e tij ose me kërkesën e vetë nxënësve. Këto tema mund të pikënisen nga ngjarje aktuale ose thjesht nga kureshtja e nxënësve.

Gjatë përpunimit të njohurive duhet t'i kushtohet kohë e posaçme veçanërisht kultivimit të:

- aftësive të përgjithshme, si: e komunikimit, e menaxhimit të informacionit, e zgjidhjeve problemore, e të menduarit kritik dhe krijues;
- aftësive të posaçme lëndore, si: forcimi i personalitetit, edukimi i karrierës, aftësia për të vendosur në kohë dhe hapësirë ngjarjet historike, aftësia për të kuptuar, analizuar dhe argumentuar lidhjet shkak-pasojë, aftësia për të hetuar, interpretuar dhe parashikuar ngjarje historike, aftësia për të përdorur teknologjinë e informacionit si mjet burimor, aftësia për punë kërkimore, punë në grup etj.

Gjatë orëve të përpunimit të njohurive nxënësve duhet t'u krijohet mundësia të realizojnë detyra tematike, veprimtari praktike e projekte kurikulare, të zgjidhin situata problemore nga jeta etj.

Pjesë e përpunimit të njohurive është rishqyrtimi vjetor, i cili ka për qëllim të nxjerrë në pah konceptet dhe të përforcojë shprehitë dhe qëndrimet e nxënësve.

6. VLERËSIMI

Vlerësimi i nxënësit përshkon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi i nxënësit nuk ka për qëllim të vetëm vendosjen e notës dhe as nuk përfundon me vendosjen e saj.

Vlerësimi mbështetet tërësisht në objektivat e programit lëndor dhe mësuesi nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ata objektiva të arritjes, që nuk përshkruhen në program.

Objektiv i vlerësimit, nuk janë vetëm njohuritë dhe shprehjet, por edhe qëndrimet e nxënësve, si qëndrimet etike-sociale, në përgjithësi dhe ato të bashkëpunimit me të tjerët, në veçanti.

Mësuesi i historisë vlerëson me notë apo me stimul shkallën dhe dinamikën e pjesëmarrjes së nxënësve në procesin mësimor. Mësuesi, gjithashtu, vlerëson saktësinë e informacionit të paraqitur nga nxënësi, aftësinë e tij për të diskutuar, debatuar, krahasuar, argumentuar dhe parashikuar, duke mbajtur qëndrimin e tij personal ndaj një ngjarjeje apo figure të caktuar historike. Në lëndën e historisë mësuesi duhet të vlerësojë aftësinë e nxënësve për të punuar në grup dhe për të vlerësuar nga secili nxënës punën e anëtarëve të tjerë të grupit.

Mësuesi nuk e ka të detyrueshëm vlerësimin me notë të nxënësve në çdo orë mësimore dhe të vendosë nota në regjistër për secilën orë mësimore. Si rregull, nxënësit dhe mësuesit duhet të bashkëbisedojnë lirshëm, si partnerë rreth përvetësimit të njohurive të fituara në orët e kaluara dhe kryerjes mirë të detyrave jashtë klase.

Herë pas here mësuesi duhet të vlerësojë me notë, duke ua bërë të qartë nxënësve që në fillim qëllimin e vlerësimit dhe kriteret e tij.

Vlerësimi me shkrim shërben për aftësimin e komunikimit me shkrim dhe mund të realizohet jo vetëm me laps e letër, por edhe në rrugë elektronike.

Mësuesi e vlerëson nxënësin me notë për parashtrimet me shkrim në provimet periodike me shkrim dhe në prezantimet me shkrim të punimeve të tij, të zhvilluara vetë ose në grup.

Mësuesi planifikon provime periodike me shkrim për blloqe të gjera orësh mësimore që përbëhen nga një a disa kapituj, të cilët i bashkojnë objektiva të ndërlidhur të të nxënësve. Në përshtatje me qëllimin e vlerësimit me shkrim, ai përdor lloje të ndryshme testesh, që nga mini- testet pak minutëshe për një objektiv të veçantë të të nxënësve, tek ato njëorëshe; teste me alternativë ose me zhvillim; detyra tematike, projekte kurikulare etj. Një formë e parashtrimit me shkrim nga nxënësit është dhe provimi përfundimtar.

Portofoli i nxënësit, si një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, është një koleksion i punimeve të tij përgjatë vitit shkollor për një lëndë të caktuar. Ai mund të përmbajë provime me shkrim, detyra tematike, projekte kurikulare, fotografi e produkte të veprimtarive kurikulare, tabelë kronologjike të ngjarjeve ose të një periudhe historike, CD, dokumentar mbi një ngjarje historike, biografi për histori gojore, postera, albume, ese, artikuj publicistikë etj.

Portofoli i përngjet një albumi me anën e të cilit mësuesi, nxënësi vetë dhe prindërit e tij gjejnë informacion të shpejtë dhe të sintetizuar rreth progresit të nxënësit. Përzgjedhjet për portofolin bëhen nga nxënësit, mësuesi rekomandon.

Çrregullime të diagnostikuara, si: disleksia, vështirësi të veçanta gjuhësore, p.sh., të fëmijëve të ardhur rishtas nga emigracioni, merren parasysh nga mësuesi, duke u

mundësuar këtyre nxënësve të vlerësohen me mënyra të posaçme, duke përjashtuar vlerësimin me shkrim ose me gojë.

